

חִיבִּים לְשׁוֹנִים בְּפִרְשֵׁת כִּי-תָבֹא עַג

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת כי-תבוא ובהפטרה ובראשון של נצבים

- כו ו וַיַּעֲנוּנוּ: היר"ד בשוא ללא דגש, העי"ן בפתח והנר"ן בדגש: לשון עינוי. אם יקרא את היר"ד בפתח משמעותו ענייה
- כו י וַהֲשִׁתִּי: בזקף קטון בלבד ללא דרבן (מקל)
- כו יב לַעֲשֹׂר: לשים לב לניקוד: למ"ד בפתח, עי"ן בשוא נח, שי"ן רפויה. לא: לַעֲשֹׂר. מַעֲשֹׂר: העי"ן בשוא לא בחטף
- כו יד לִמֶּת: הלמ"ד בשוא לא בקמץ
- כו יז הָאֱמֶרֶת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה בדומה לו בהמשך יח הָאֱמִירָה
- כו יט וְלִהְיֶתָ: געיה בלמ"ד וה"א בשווא נח
- כז ב נָתַן לָךְ: אין טעם נסוג אחור
- כז ג בְּעֶבְרֶךָ: העי"ן בקמץ קטן
- כז ו וְהִעֲלִיתָ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה שלאחריה
- כז ז וְאַכְלֶתָ שָׁם: טעם נסוג אחור לכ"ף ודגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק
- כז ט אֶל כָּל-יִשְׂרָאֵל: תיבה אֶל בסגול ובמרכא, אינה מוקפת לתיבה שלאחריה. נְהִיִּיתָ לָעָם: געיה בתי"ו והלמ"ד ללא דגש אתי מרחיק
- כז יב וַיְהִי־זֶה: הוא"ו בחירק מלא. וַיִּשְׁשָׁךְ וַיִּזְסַף וַיִּבְנִימוּ: טעם טפחא בתיבת וַיִּשְׁשָׁךְ
- כז יד וְאַמְרוּ: האל"ף במרכא כטעם משנה
- כז טו תֹּעֲבַבְתָּ: העי"ן בחטף פתח ולא בצירי
- כז כה דָם נָקִי: הדל"ת בקמץ ולא בפתח
- כח א עַל כָּל-גֹּזֵי הָאָרֶץ: טעם טפחא בתיבת עַל
- כח ח וּבִרְכָךָ: הטעמה משנית בבי"ת והכ"ף הראשונה, על אף הקושי, בשווא נח
- כח ט נִשְׁבַּע-לָךְ: געיה בנר"ן
- כח יא לָתֵת לָךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד
- כח כ הַשְׁמִדָךְ: המ"ם בסגול והכ"ף הסופית קמוצה. וְעַד-אַבְדָּךְ: הבי"ת בקמץ קטן
- כח כז וּבִטְחָרִים: יש לשים לב לכתיב וקרי וכן בהמשך בפס' ל
- כח כט בַּצָּהָרִים: הצד"י בקמץ גדול והה"א אחריה בחטף קמץ. הָעֵזֶר: הה"א בפתח, לא בקמץ
- כח ל וְלֹא-תֵשֵׁב בּוֹ: אין טעם נסוג אחור
- כח מא וְלֹא-יִהְיֶה לָךְ: אין טעם נסוג אחור
- כח מב יִירָשׁ: יר"ד ראשונה בשווא נע, יר"ד שנייה קמוצה
- כח מג מַעֲלָה מַעֲלָה: העי"ן בשווא נח ומ"ם שנייה בדגש חזק
- כח מט עָלֶיךָ גֹּזִי: דגש חזק בגימ"ל מדין אתי מרחיק

כח נה יאֵלֶּל: הכ"ף בצירי ולא בפתח. אִיבֶדֶת: היו"ד בחירק חסר והב"ת אחריה בשווא נח, כן הדבר גם בהמשך הפרק כח נו. וּבִבְתָּה: ב"ת ראשונה בשווא נח, כן הדבר גם בפסוק הבא וּבִבְתָּה

כח נח הַנִּכְבֵּד: ב"ת בקמץ ולא בפתח. אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ: טעם טפחא בתיבת אֵת

כח נט וְחֲלִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים: טעם טפחא בתיבת וְחֲלִים¹

כח סד וְעִבְדָּתָ שָׁם: טעם נסוג אחור לב"ת ודגש חזק בש"ן

כט ד לא-בָּלוּ: במלרע. שְׁלֹמֹתֵיכֶם: ש"ן שמאלית

כט ז לְרֹאשׁוֹנִי: הר"ש בדרך כלל בגעיא, רבים משתבשים לקרוא מלה זו: לְרֹאשׁוֹנִי. הר"ש מנוקדת בשורק והאל"ף נחה כלומר איננה מנוקדת כלל. מילה זו נקראת: לְרֹאשׁוֹנִי. הַמְנַשִּׁי: השווא במ"ם נע

כט ח אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן: טעם טפחא בתיבת אֵת

הפסוק פרשת כי תבוא ישעיהו ס א-כב:

א קוּמִי אֲוִרִי: שתיהן במלעיל

ה וּפָתַח: במלרע

ו כָּלֶם מִשְׁבָּא יִבְאֹו: טעם טפחא בתיבת כָּלֶם

ז יִקְבְּצוּ לָךְ: טעם נסוג אחור לקו"ף, הבי"ת בשווא נע, היו"ד בחירק חסר, לא בשווא. יִשְׁרָתוֹנֶךָ: הר"ש בשווא נע ההטעמה בת"ו, במלעיל, כן הדבר גם בהמשך פס' י

יד וְקִרְאוּ לָךְ: טעם נסוג אחור לקו"ף

טז וַיִּדְעָתָ: הע"ן בפתח

יז אָבִיא כֶסֶף: טעם נסוג אחור לאל"ף הראשונה. וְנִגְשִׁיךָ: ש"ן שמאלית

יט לא-יְהִיה-לָּךְ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בפס' הבא. וְהִיה-לָּךְ: געיה בה"א הראשונה

כ יִירָשׁוּ אֶרֶץ: טעם נסוג אחור ליו"ד המנוקדת בחירק מלא, הר"ש אחריה בשווא נע

קריאה לשני וחמישי של נצבים:

כט יב יְהִיה-לָּךְ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בהמשך פס' יח. לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת

כט יד וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פָה: יש להאיץ מעט את קריאת התיבה פָה להסמיכה לקודמתה²

כט יט יַעֲשֶׂוּן: הע"ן בשווא נח. וְרִבְצָה בּוֹ: טעם נסוג אחור לרי"ש, דגש חזק בב"ת השנייה מדין אתי מרחיק

כט כב כְּמִהֲפִכָתָ: הה"א בשווא נח

¹ כן הוא בכתר ארם צובא ובשני כתבי יד.

² על מנת למנוע שיבוש ההפסק בין המילים כתוצאה מצירוף הטעמים תביר-טפחא, שלא יישמע כאילו כתוב וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ - פָה עֲמָנוּ הַיּוֹם

כח ד וּפְרִי בְּהֶמְתָּךְ תִּרְגֹּם אוֹנְקִלוֹס: וּלְדָא דְּבַעֲיָרְךָ כִּךְ מְנוּקָד בְּתִרְגוּם שֶׁל מַפְעֵל הַכֶּתֶר
שֶׁל בֶּר-אֵילָן וּבְתִרְגוּם בִּמְכוּן מִמְרָא וּבְחֻמוּשִׁים הַנְּפוּצִים.

גַּם בִּבְתִּי הַסֵּפֶר מִלְמָדִים שׁוּי"ו הַחִיבוּר לִפְנֵי אוֹתִיּוֹת הַשְּׁפִתִּים בּוּמָף מְנוּקָדֶת ו'.

בַּעֲד שְׁלֹאוֹתֵיךְ בִּמְ"ף יֵשׁ דּוּגְמָאוֹת לִמְכַבֵּר, הִרִי לֹא מִצָּאנוּ בִּמְקָרָא וי"ו הַחִיבוּר לִפְנֵי וי"ו.
וְלִכֵּן אֵין לָנוּ הוֹכָחָה שׁוּי"ו הַחִיבוּר כֵּאֵן אֵינָה בְּשׁוּוֹא. בְּסִפֵּר 'לֶחֶם הַבִּיכּוּרִים' שֶׁל ר' שְׂאוּל
הַכוֹהֵן מְגִרְבָּה דָּף יב ב מֵבִיא אֶת כָּלֵל וי"ו הַחִיבוּר בְּלִשׁוֹן זֶה.

א וַאֲזַי הַחִיבוּר כִּין סָס לִסָּס כְּמוֹ לוי ויהודה וְכִין פֶּעַל לִפְעַל

כְּמוֹ וְסִמְרָק וְעִשִּׂית וִישׁ קוֹרִין לֵה וַאֲזַי סֶעֱטָף וְנִקְוֹדָה

שׁוֹא וְעַל תִּיכָה שֶׁתִּחַלְתָּה שֶׁכָּא תִּנְקֵד שׁוֹרֵק כְּמוֹ יִשְׁשָׁכָר וְזִכְרוֹן

חֶלֶב וְדִבְשׁ וְכֵן תִּנְקֵד עַל אוֹתִיּוֹת בִּמְ"ף וּמִשָּׁה

וּכְנִימִין וּפְרִצָת וְאִס טַעַם הַתִּיכָה אַחֵר וַאֲזַי תִּנְקֵד הוֹא"ו

אֵינָנו אוֹמֵר מָה מִשְׁפָּט נִיקוּד וי"ו הַחִיבוּר לִפְנֵי וי"ו. בַּחֲלֵק מִתְּרַגְּמוֹת הַתִּימָנִים אוֹ בְּרוּבֵם הוּי"ו
אֲצִלָּנוּ מְנוּקָדֶת בְּשׁוּא:

בְּתִרְגוּם יוֹנָתָן בִּמַּפְעֵל הַכֶּתֶר שֶׁל בֶּר-אֵילָן יִרְמִיָּה כב יח: **וַיִּי** עַל אֶחָת לֹא יִסְפְּדוֹן וְיִ עַל
מִלְכָּא **וַיִּי** עַל מִלְכּוֹתֶיהָ:

וְכֵן בִּירְמִיָּה לֵד ה: **וַיִּי** עַל מִלְכָּא יִסְפְּדוֹן עֲלֶיךָ

וְכֵן בְּתִרְגוּם שְׁנֵי אֶסְתֵּר ג ח: נִכְסִין חִינּוֹן **וַיִּזִּי** אֶכְלִין וְשִׁתִּין [=שׁוֹחֲטִים בַּהֲמוֹת וְאוֹזִים
אוֹכִלִים וְשׁוֹתִים]

וּלְרָא

בְּסִבְיוֹנִיטָה חֶסֶר נִיקוּד .

שִׁגְרָא אֶלְפִידָא וְעִשְׁתָּרוֹת צֶאנְךָ: בִּיטוּי זֶה חוֹזֵר עַל עֲצָמוֹ בִּפְרָשָׁה.

בְּשִׁמּוֹת יג יב וְכָל-פֶּטֶר | **שִׁגְרָא** בְּהֶמָּה לִפְעָמִים הַסְמִיכוֹת עַל דֶּרֶךְ הַסְּגוּלִּים.

נִסְתַּפְקְנוּ אֵיךְ לִנְקֵד בְּמִשְׁנָה בְּבֹא בְּתִרְא פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ה כִּמְלֹא שִׁגְרָא הַיּוֹנָה. שְׁתֵּי הַצּוּרוֹת
אִפְשָׁרִיּוֹת.

מִשָּׁה אוֹסִי: פִּירוּשׁ הַבִּיטוּי: וְלִדּוֹת הַבָּקָר; שִׁגְרָא=וֹלָד, רִשׁ"י: שֶׁהִנֵּקְבָה מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעִיָּה. מִמֶּנּוּ

יֵצְרוּ בַּעֲבִרִית הַחֲדָשָׁה אֶת ה'שִׁגְרִיר'. הַשֵּׁרֶשׁ אֶל"ף פִּירוּשׁוֹ לְהִתְחַבֵּר וְלִהְיוֹת קֶשֶׁר – וְחוּץ

מִהוֹרָאֵת הַמִּסְפָּר יֵשׁ לוֹ הַמִּשְׁמַעוּיּוֹת: א. מִשְׁפָּחָה ב. חֶלֶק שֶׁל שֶׁבֶט – וּמִנְהִיגוֹ נִקְרָא אֶלּוֹף

ג. שׁוֹר ה'מֵאוֹלָף' לַעֲבֹדֶת אֲדָמָה: "צִנָּה (צֶאֱן) וְאַלְפִים כָּלֶם וְגַם בְּהֵמֹת שְׂדֵי" (תהי ח').

הָאוֹת א' בִּיסוּדָה דּוּמָה לִקְרִי הַשּׁוֹר, וּמִכָּאן הַקֶּשֶׁר אֶל הַלִּימוּד: לֶאֱלָף, אוֹלָפִן.

כח כד עַד הַשְּׁמִדָּךְ: רַאב"ע: מִלָּה זֹרָה; כְּמוֹ "בִּיּוֹם הַבְּרָאָה כּוֹנֵנוּ" (יח' כח, יג). לֹא נִתְבָּאֵר מָה

חֲרִיג כֵּאֵן, וְמָה צִפּוּי הִיָּה לַדַּעַת רַאב"ע. וְלָמָּה הַצּוּרָה בִּפְס' כ הַשְּׁמִדָּךְ אֵינָה חֲרִיגָה.

סֵלֶת לִמְנַחָה שֶׁל בַּעַל לֶחֶם הַבִּיכּוּרִים רִשִּׁימַת דְּקֻדּוּקִים עַל סֵדֶר הַמִּקְרָא כַּעֵין "מְנַחַת שִׁי".

כח הַשְּׁמִדָּךְ כ' הִרְאָכ"ע ז"ל מִלָּה זֹרָה כְּמוֹ כִּיּוֹס הַכִּרְאָךְ

ר"ל שֶׁהִי"ל לֹמֵה הַשְּׁמִדָּךְ וְעַמ"ש סְמוּטוּט

וְלִיתָא • יִסְגַּלְתָּ עַמ"ש הִת"ש ז"ל מִשָּׁס • שֶׁרֶשׁ כ"ן ז"ל כ"כ

עֵינִן כֶּס' סִינִי כִּקְדָשׁ רַפ"ז ע"א • יוֹנֵעֵךְ יֵאָכֵל מִלְרַע • מַעֲלָה מַעֲלָה

מַלְעִיִל • וְהֵלֶךְ הִרְאָשׁוֹנָה מַלְעִיִל וְהִכ' מִלְרַע וְהִת"ש הַכִּרְיִית שֶׁשְׁנִיָּה

מִלְרַע • לִרְאוּכְנֵי אֶל"ף נֶחֱסָה:

כִּיּוֹן שֶׁהִפְנָה לִפְרִיּוֹשׁ הַמוּטוּט נִתְבּוֹנֵן בִּפְרִירוּשׁוֹ [הֶרֶב שְׁמוּאֵל מוּטוּט וְנִצִּיָּה שִׁיד]

הַשְּׁמִדָּךְ מִלָּה זֹרָה כִּי בֹאֵה כְּמִשְׁקַל

הַפֶּעַל • וְלֹא כֵן טַעַם הַמִּלָּה • וְכֵן מִלֵּת הַכִּרְאָךְ • וּבִאֲמַת דְּבָרֵי הַפִּירוּשׁ הַזֶּה אֵינָם מוֹבְנִים לִי.

לחם הביכורים לשיטתו שעדיפה צורת סגול וקמץ [השְׁמֶדֶד] ולכן רואה צורה זו כחריגה. אבל לפי זה הדוגמה מיחזקאל אינה מראה כלום. בפירוש של ר' אשר וייזר על ראב"ע במהדורתו בהוצאת מוסד הרב קוק אינו גורס בראב"ע את המילים "בְּיוֹם הַבְּרֵאֶה פִּזְנוֹ" אלא הבראך בלבד³, ומציין לפסוק טו מְיוֹם הַבְּרֵאֶה, כמשקל מילה זו כמה פעמים בעניין.

כח סא כָּל-חָלִי זו צורת מילה זו כשאינה בהפסק. בהפסק הצורה היא חָלִי והטעם בחי"ת, כמו דברים ז טו בתחילת פרשת עקב. לפניכם ברכת "אשר יצר" מעוצב בנוסח אשכנז מערב.

הערת על זה: בעניין חולי יתכן שעדיף בחטף קמץ עם טעם בלמ"ד. חָלִי אברהם: בקשר לחלי, כמדומני שרוב סידורי אשכנז הותיקים כותבים חולי בחולם. החטף קמץ הוא בעיקר בפולין.

מרדכי: בענין חולי או חלי יש מחלוקת הפוסקים:

חולי

1. רא"ש מסכת ברכות פרק ט סימן כב אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה בא"י רופא חולי כל בשור ומפליא לעשות:

2. ראב"ה חלק א – מסכת ברכות סימן קמו ד"ה הרואה מקום מסיים ברוך <האל> הכבוד, כד נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה עד רופא חולי כל בשור ומפליא לעשות. ומפליא דאמרינן משום דבראשית רבה דרשו נפלאותיך ומחשבותיך אלינו

3. ספר על הכל סימן א ד"ה [א] בקום [נעמוס ד' י"ד] הכון לקר' אלהיך ישראל ומברך על נטילת ידים ואח"כ אשר יצר וחותרם בא"י רופא חולי כל בשור ומפליא לעשות ואח"כ אלהי נשמה עד המחזיר נשמות לפגרים מתים. ואח"כ יסדר

4. שול"ה מסכת חולין פרק דרך חיים תוכחת מוסר ד"ה רל

³ העתקת ראב"ע כאן היא ממפעל המקרא של בר-אילן ומצוין שם בטעות פס' טו. אבל יתכן שהטעות היא בהעתקת הפסוק.

ט' (מספר עמק ברכה). על נטילת ידים. אשר יצר. נראה לי דאין לומר בברכת אשר יצר רופא חולי, אלא רופא כל בשר. משום דאמרין בגמרא (ברכות ס ב) זה לשונם, הנכנס לבית הכסא

5. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן ו אות (ב)

שאדם חולה בר מין באחד מאיבריו כי כאב גופו מטרידו מלעשות פעולתו ועל כן אמר רופא חולי כל בשר ועל ידי זה מפליא לעשות שהנשמה נקשרת בגוף ועל כן תקנו לומר מיד אחר ברכה זו

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבקר סימן ו סעיף א אחד מהם הוא, והוי שאם יפתח אחד מהם נמי מענין עשיית צרכיו ממש. (ה) <ג> רופא [ג חולי] כל בשר, על שם שהנקבים שברא בו להוציא פסולת מאכלו, כי אם יתעפש בבטן ימות, והוצאתו

7. ט"ז אורח חיים סימן ו ס"ק ג

(ג) (ג) רופא חולי כל בשר. – בגמ' פריך מאי חתם אמר רב רופא חולים א"ל שמואל שוינהו אבא לכ"ע קצירי אלא לימא רופא כל בשר וכן הזכיר שם רב פפא אח"כ א"כ אין לגרוס רופא חולי

8. מגן אברהם סימן ו ס"ק ג

ג (ג) חולי – וב"ח בשם רמ"פ ועל"ה ומט"מ כתבו שאין לומר חולי רק רופא כל בשר וכ"מ באגודה:

9. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן ו ס"ק ג

(ג) רופא. עיין ט"ז. שני גירסאות יש להם מקום, ובדרכי משה נמי כתב שאומר רופא חולי כל בשר, שאדם בריא יכולה הנפש להשכיל במושכלות, שאם לא כן היסורין מבטלין, משמע שיש לומר

10. מעונה ברורה סימן ו ס"ק ה

(ה) רופא חולי – ב"ח ועל"ה ומט"מ כתבו שאין לומר חולי רק רופא כל בשר וט"ז כתב דשני הגירסאות הן נכונות וחלילה למחוק אחת מהן עיי"ש:

11. אליה רבה סימן ו ס"ק א

הנמצא מאלו השנים. וכהאי גוונא כתב [סק"ג] בתיבת חולי, דיש שני נוסחאות אם לומר רופא חולי כל בשר או רופא כל בשר, חלילה למחוק אחת מהם ולהגיה כמו השנית, אלא כל אחת יש על מי

12. שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות נטילת ידים סימן ז סעיף ה

לא יאמר רופא חולי כל בשר אלא רופא כל בשר:

13. שו"ת נשמת חיים סימן י ד"ה אשר שאל

להבין אשר בברכת אשר יצר כתבו הרש"ל והב"ח והשל"ה והט"ז ומג"א בסי' ו, שלא לומר רופא חולי כל בשר אלא רופא כל בשר, ולמה הניחו הנוסחא בתפלת שמו"ע, לומר רופא חולי עמו

14. שו"ת יהודה יעלה חלק א – יורה דעה סימן ריג ד"ה מכ"ק קבלתי

ושמחתי וברכתי על הבשורה טובה אשר בערני כי אורו עיניו ברוך ד' יוצר המאורות. ורופא חולי כל בשר ומפליא לעשות כן יהי חן ד' עמו להחזיקו תמיד ירים קרנו ושעתו למעלה ראש להגדיל

15. שו"ת יהודה יעלה חלק ב – אבן העזר, חושן משפט סימן מג ד"ה גי"ה קבלתי

כהלכה, ולכן מן הנמנע היה להשיב לך עד היום, אבל בטחו בד' תמיד ושש לבכם כי הוא הרופא חולי כל בשר ומפליא לעשות הוא ירפא את זוגתך אסתר בת רבקה תחי', עם השני זהובי' ששלחת

16. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן ד ד"ה הן אמת

הן אמת דאיכא דסברי דגם בברכת א"י מאן דחתיים רופא חולי כל בשר לא משתבע, אבל יעוין בט"ז סי' ו' סק"ב שמסביר ליישב זה שלא תקשי מההיא דברכות, מפני דדוקא כשיאמר רופא חולים
 17. אנציקלופדיה תלמודית כרך ד, ברכת אשר יצר, טור תכט ד"ה בחתימת הברכה
 הנשמה הרוחנית בגוף הגשמי³⁷. הלכה שאומר: רופא כל בשר ומפליא לעשות³⁸. וי"ג: רופא חולי כל בשר ומפליא לעשות³⁹.

חלי

1. ב"ח אורח חיים סימן ו אות ג
 היא שרוחו ישתמר בגופו ע"י מזונותיו ודחיית הפסולת: ודע דבגמרא אסיקנא שאין לומר רופא חלי אלא רופא כל בשר וכן כתבו הרי"ף (מד א) והרמב"ם (תפלה פ"ז ה"ה) אבל באשר"י (פ"ט סי'
 2. לבוש אורח חיים סימן ו סעיף א
 שאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך ברוך אתה ה' רופא חלי כל בשר ומפליא לעשות, ע"כ(א). והנה רבו הפירושים על הנוסח הזה, יעויין בדבריהם, אבל אני
 3. לבוש אורח חיים סימן קטו סעיף א
 אינה באה אלא אחר הסליחה הגמורה, משא"כ ברפואה שהשי"ת הוא רופא נאמן ורופא חלי כל בשר ברחמיו(א):
 תגובה ממני: וכי אינך יודע שהראשונים כתבו קמץ חטוף עם ו'?
 נעלמו ממך דברי הספר חסידים לכתוב לעובדך דווקא עם ו' כדי למנוע קריאת לְעֹבֶדְךָ בעי"ן פתוחה?!
- לכן כל המקורות הרבים שהבאת כאין וכאפס חשיבי!
 אליהו
 אברהם: אבל סידורי אשכנז העתיקים המנוקדים כותבים חולי בחולם מפורש. ואם כן הם מלמדים שגם הראשונים שכתבו כך התכוונו לחולם.
 כאין וכאפס חשיבי! (וזה דומה להרבה אפסים ששמים לפנייהם ספרה אחת ואז הם הופכים למליון)
 כיון שביטאו קמץ חטוף כחולם הרי אין בזה נ"מ מלבד המלעיל והמלרע. כלומר חלי בחטף קמץ הוא בעל הברה אחת וממילא הטעם בלמ"ד.
 בכל אופן יש לך צילומי כתבי יד?
 אליהו

פיזארו רעו
 וְכִי־אֵינְךָ יוֹדֵעַ שֶׁהָרָאשׁוֹנִים כָּתְבוּ קָמֶץ חָטוּף עִם ו'?

אברהם: פיזארו רעו

סלוביקי שיא
 בְּיוֹד אֶתְחִיל רֹפֵא חוֹלִי כֹל בְּשָׂר וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת:

סלוביקי שיא

מעגלי צדק שיז
 אֶתְחִיל רֹפֵא חוֹלִי כֹל בְּשָׂר וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת:

מעגלי צדק שיז

סיהינגן שכ
 בְּיוֹד אֶתְחִיל רֹפֵא חוֹלִי כֹל בְּשָׂר וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת:

סיהינגן שכ

רופא חולי

אבל במחזור וורמייזא לב עם ואו וחטף:

או"א מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה,

5. סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת מוסף של יום הכיפורים ד"ה ובמוסף מוציאין מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה

6. סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת נעילה של יום הכיפורים ד"ה ובתפלת נעילה מחול לעונותינו וכו'

אברהם: צריך לעבור על כל הראשונים שר' מרדכי פרלמן הביא ולראות האם דרכם להביא ואו במקום של חטף קמץ או רק בחולם ממש. ואז יתכן שתהיה לנו ראייה. ומהגמ' בוודאי יש ראייה כי הגמ' לא מביאה בדרך כלל ואו במקום קמץ חטוף.

בסידורים המודפסים (שהובאו כאן לעיל כמה וכמה) בוודאי שהחולם הוא חולם בלי ספק!!
דויד: במסכת שבת דף קכז ע"ב "לא צריכא שהקדימו בשבולים", מסומן חולם מלא במקום חטף קמץ - בשבולים.

אברהם: אם כן בוודאי לא מופרך שיתכן שהגמ' התכוונה חלי בקמץ חטוף. כעת צריך לבדוק עד כמה נפוץ בגמ' ואו בקמץ חטוף. כי אם זה נדיר, אז נלך בחולי אחרי הרוב.

מרדכי: אפשר זה לשון רבים של ארמית, של **שיבולא**, שכן גירסת רש"י היא **בשבולין**.

שיבולין בנו"ן פשוטה או במ"ם סתומה היינו הך! הכל לשון עברי! אליהו

הרב ב"ש המבורגר: כולם מתעלמים מהכרעתו של רבי יעקב עמדין, שהיה מגדולי האחרונים ובעל דקדוק בעל שיעור קומה.

מישהו יכול לצטט אדם ברמתו שחולק עליו?

ממני: בדיונים האלה קשה לשער עד היכן נגיע.

בתלמוד יש אין סוף קמץ חטוף (קטן) עם ו' לאונסו לשומרה לפותחה וכו' וכו'

אני בא כאן משיקולי דקדוק מקראיים שיתכן שאינם תופסים כאן.

הצורה חָלִי היא צורה שאינה בהפסק לעומת חָלִי שהיא צורת הפסק. גם במשנה יש צורות הפסק כמו חמישה לא **יתרומו**

במקומות שאינם הפסק. מכל מקום ללא ראייה שהקדמונים קראו חָלִי – אני עדיין בדעה שהצורה היא חָלִי

רב"ש המבורגר: היעב"ץ נוקט כך כדבר פשוט ומנוקד בשלושה מספריו. סידור עמודי שמים, לוח ארש, ומור וקציעה. ומסביר את הצורך להוסיף את המילה 'חולי'. תמיד בוי"ו.

האם לא זכה לדעת את דעתם של החולקים עליך? האם לא הבין כמותם בדקדוק מקראי מול דקדוקי חז"ל? אתמהה.

הרב דויד יצחקי נר"ו:

בענין דעת הריעב"ץ - ראה לוח ארש חלק א' סוף סי' קע"ו ובארשנו רעננה שם. ויש להוסיף מראה מקום להגהות הריעב"ץ לנדה ג' ע"ב ד"ה ויש לה אגנים.

בסדורים ישנים נמצאים שני הניקודים בפראג שעו, ושעט ולובלין שי"ד (וכמדומני של"א) בחטף קמץ. ועל מהרש"ס שלדעה זו גורס חָלִי שם דבר (וכן הוא בלבוש בפירושו נוסח הברכה - אך לא בהעתקת הנוסח הועתק בוי"ו).

אך בכ"י קויפמן 388, מחזור מעגלי צדק סביוניטה שיז ובסדור האנוואה (הנאו) שע"ו מנוקד חולי בחולם וחירק.

נראה שלדעת הריעב"ץ הניקוד בחולם הוא לשון חז"ל שגם שלא בהפסק ובסמיכות נשאר בחולם לדעתו. וכן בלשון המדובר אומרים קושי יופי וכו' (מלעיל ובחולם), כן רגיל בלשה"ק שבפי האשכנזים בחו"ל. וראה במכלול קעד ע"א שכן עיקר המשקל אלא להקל הקריאה הוסב לקמץ חטף בלא הפסק ובסמיכות.

בברכה

אמנם בלו"א דפוס ראשון חולי אינו מנוקד (כמו שהערתי בארשנו רעננה⁴ שניקדתי החיר"ק ע"פ שיטתו בהמשך ושכ"ה בסדור). ובכל אופן בודאי התכוין גם בלו"א בו' לו' חלומה ולא לקמץ חטף (כדלקמיה סוף סי' קעו).

⁴ הערות הרב יצחקי נר"ו על לוח ארש של ר' יעקב אמדן ז"ל.

כוח"ט

ממני: עלה בידניו בינתיים שאין כמעט הבדל בין חָלִי בחטף ל'חלי' בחולם.
אין ספק בדעת מוהר"י אמדן ז"ל,
כבר דנו חכמים לפני בתופעה שלפעמים המשנה נוקטת לשון הפסק גם בתוך המשפט
והדוגמה שהזכרתי חמישה לא **יתרומו** ותרומתן תרומה.
אבל יש עוד רבים.
הלכה למעשה הייתי מייעץ (אינני מורה) למדפיסי הסידורים ידידינו הרבנים הופנר הופמיסטר
וויזנטאל⁵ לנקד בחולם והטעם בחי"ת מלעיל. וגם למפיצי הדף המקושט.
אבל הקורא בחטף [והטעם כמובן בלמ"ד] אינו מוזחח.
אליהו

היבטים לשוניים תהלים קט-א

ז **בַּהֲשֹׁפֶטוֹ**: הטעם בשי"ן, במלעיל ואחריה פ"א בשווא נע
ט **וְיִדְרְשׁוּ**: הדלי"ת בקמץ חטוף (קטן) והר"ש **בשווא נח**! כעדות הקדמונים בניגוד לרד"ק.
י **מִתְרַבְּוֹתֵיהֶם**: החי"ת בקמץ קטן
יב **מִשְׁךְ חֶסֶד**: להזהר מהבלעת אות אם ע"י מבטא נכון של החי"ת או בהפסקה בין המילים
יט **יַעֲטָה**: העי"ן בשווא נח, לא בחטף פתח
כב **חֲלָל**: הלמ"ד בפתח
כו **עֲזָרְנִי**: העי"ן בקמץ קטן
כז **כִּי־יִדְּךָ**: טעם נסוג אחור ליו"ד
כט **כַּמְעִיל**: מ"ם בשווא נח ללא דגש; **בַּשָּׁתִּם**: הבי"ת בקמץ קטן

הקדמת רד"ק למזמור: זה המזמור חברו דוד בברחו מפני שאול, והיו אנשים בישראל
שהיו מדברים רע עליו אל שאול.
הקדמת הרב מנחם המאירי: יש מפרשים (ראה רד"ק), שזה המזמור חברו דוד בעת שהיה
בורח ומתחבא מפני שאול; וחברו על אנשים בני בליעל, שהיו מביאים דבתו רעה אל
שאול. ומצד היותם רשעים ובני נבלים גם כן, אמר "יזכר עון אבותיו אל ה'", וכן "וחטאת
אמו" (להלן, יד). ומכל מקום, אפשר לפרשו על הגלות הארוך הזה, שכמה בני בליעל
משסים בנו את הנחשים ומרביצים עלינו את האריות, לולי יי' שהיה לנו (ע"פ תה' קכד, א)
להטות חסדיו אלינו לתתנו מחיה בעבדותנו (ע"פ עז' ט, ח). ואף בדרש (פס"ר יב) פירשוהו
על אדום, ו"יזכר עון אבותם" - על עשו והיוצאים ממנו, האוחזים מעשה אבותיהם בידיהם;
"וחטאת אמו" - על נשי עשו והיוצאות מהן. וכן פירשוהו (שם) בדרך אחרת: "עון אבותיו" -
עון שבידו מאבותיו; ורומז אל עשו שגרם ליגרע חמש שנים מאברהם, כדי שלא יראהו
יוצא לתרבות רעה; וכן שגרם שכהו עיניו של יצחק. וכן "חטאת אמו" - חטאת שבידו על
אמו, שציערה במעשיו הרעים, וכן שגרם להעלים יום קבורתה מן הבריות, כדי שלא
יקלולה על שיצא ממנה רשע כמותו. וכמו שדרשו בפסוק "ותמת דבורה מינקת רבקה" וכו'
עד "אלון בכות" (בר' לה, ח), ודרשו בו (ב"ר פא, ה): "אלון" - אֶחָד; מלמד שאֶבֶל אֶחָד היה לו

⁵ מהדירי סידורים חדשים בנוסח אשכנז מובהק-מערב.

ליעקב עם של דבורה - שמתה אמו, והעלימו מיתתה. ובמקום אחר דרשוהו (שו"ט קט, א-ג) על כל האומות המצרות לישראל. והמקראות - אפשר לפרשם על שני הפירושים, כל אחד לפי רצונו.

בספר על תולדות ר' נתן מברסלב (אינו אצלי) מסופר שכאשר גברו מאוד הרדיפות מצד מתנגדי ברסלב, הם התכנסו ואמרו מזמור זה כאשר כיוונו את הקללות במזמור זה על אויביהם, מזמור זה שימש במקרים נוספים לתפילה על כילוי האויבים⁶.

אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֱלֹהֵי תִפְחָדִישׁ: רש"י: על כל יסראל נאמך.
רד"ק: כלומר, כי בך אני מתהלל, לא כאותם האנשים שהם מתהללים ברעתם; ואליך אני קורא שלא תחרש לאשר עושים לי אלה הרשעים.

ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ רַאב"ע: ופי איש מרמה; כמו "אל תחי מרי" (יח' ב, ח). והפה פעול למלת פתחו, כאילו כתוב: כי רשע ואיש מרמה פתחו פיהם עליו.

ג וְדַבְרֵי שְׁנֵאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: רַאב"ע: ודברי - חסר בי"ת: 'ובדברי'; כמו "כי ששת ימים" (שם' כ, יא). או דרך משל, כי הדברים סבבוהו. וילחמוני - וילחמו עמי חנם; כמו "לא יגורך רע" (תה' ה, ה) - לא יגור עמך רע.

רד"ק: ובדברי שנאה שמדברים עלי לפני שאול, באותם הדברים סבבוני ונלחמו עמי, כי מפני דבריהם נלחם עמי שאול וסובב עלי ללכדני. וילחמוני - כמו 'וילחמו עמי'. חנם - כי אני לא הרעותי להם.

ד יִשְׁטְנוּנִי לְשׁוֹן שְׁנֵאָה.

וְאֲנִי תַפְלָה: רש"י: ואני מתפלל אליך תמיד.

רַאב"ע: איש תפלה; והטעם, שהייתי מתפלל לשם בעדם; כדרך "ואני בחלותם לבושי שק" (תה' לה, יג).

רד"ק: ואני איש תפלה; כמו "כי חמודות אתה" (דנ' ט, כג) - איש חמודות; כלומר: הם אנשי המלחמה עלי, ואני הייתי איש תפלה עליהם; כמו שאמר "ואני בחלותם לבושי שק" (תה' לה, יג). ואדני אבי ז"ל פירש: ואני אין בידי כי אם תפלה לאל, שיצילני מידם.

רבנו יונה בספרו שערי תשובה מפרש כמה פעמים מקראות בתוספת המילה איש, ומביא מקרא זה לראיה.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג קמז אמר שלמה עליו השלום (משלי ג, לה): "כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון", ענין "קלון" - איש קלון, וכן "ואני תפלה" - איש תפלה, (ירמיה ט, ה): "שבתך בתוך מרמה" - בתוך אנשי מרמה.

שער ג קעז ב החלק החמישי - המתלוצץ בדבר שפתים על המעשים והדברים, לא שיבוז להם בלבד אף מדרך השמחים ללא דבר וחוק השחוק, ופעמים שגורם לזה משתה היין והשכרות, שנאמר (משלי כ, א): "לץ היין הומה שכר כל שוגה בו לא יחכם", פירוש: "לץ" - איש היין, "הומה" - איש שכר, "כל שוגה בו לא יחכם", כמו "ואני תפלה" - איש תפלה.

שער ג ריא "שקר מזין" כמו איש שקר, וכן (ירמיה ט, ה): "שבתך בתוך מרמה" - בתוך אנשי מרמה. וכן "ואני תפלה" - איש תפלה.

ו הַפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי: כאן מתחיל המשורר את ה"מי שברך" על אויביו. במקראות הבאים נראה שמדובר באויב יחיד.

⁶ המעוניין יוכל לחפש באוצר החכמה המקור.

ראב"ע: רשע אחר, שתגבר ימינו עליו. ושטן - כנגד "ישטנוני" (לעיל, ד); והוא אדם, כדרך "ויקם ה' שטן לשלמה"⁷ (מלכים א, יא, יד), גם "ויעמד" (ד"ה א, כא, א⁸); והוא אחד מיועצי רד"ק: אדם רשע ישלז בו. ושטן יעמוד על ימינו - מלאך שטן יעמוד על ימינו לשטנו, כלומר, שיהיה לקללה כל מה שיעשה. ואמר בלשון יחיד - על ראש הרשעים השונאים אותו, והוא דואג האדומי.

לפי הרב מלבי"ם דויד אינו מקלל את אויביו אלא ממשיך לתאר את מחשבתם עליו. ולכן אין כאן מעבר מרבים ליחיד

שהם אומרים להפקד עלי שופט רשע לשפטני, ושטן יעמד על ימינו לקטרג עלי בעת המשפט.

ז בהשפטו יצא רשע ותפלתו תהיה לחטאה: רש"י: בהשפטו לפניך יצא מדינך רשע ומחויב.

רד"ק: בהשפטו - אם יהיה לו משפט עם שום אדם, יצא רשע במשפטו; כלומר, שיתחייב בדין. ותפלתו תהיה לחטאה - כשיתפלל על עצמו, לא תחשב לו התפלה זכות אלא חטאה וחובה; או פירוש לחטאה - כמו "אל השערה ולא יחטיא" (שו"כ, טז), כלומר, שלא תקובל תפלתו.

ח יהיו ימינו מעטים פקדתו יקח אחר: גם מקרא זה מתפרש בתפילת דויד על מפלת אויבו, ולדעת הרב מלבי"ם מחשבת שונאיו עליו.

ראב"ע: אמר יהושע⁹, כי פקודתו הוא אשתו. ולפי דעתי, כי הוא "ופקודת כל האדם" (במ' טז, כט); והטעם, שתהיה מיתתו בידי אדם. ויש אומרים (ראה השרשים: 'פקד'), כי פקודתו הוא נפשו, שהוא כמו פקדון.

י ונוע ינועו בניו ושאלו כמדומה שלא מצאנו הרבה שורש ש.א.ל בבניין פיעל. רש"י: וכן ושאלו - מפי אחרים משמע, שישאלו אחרים עליהם; ויש עוד לפתור ושאלו, ממשקל חזק: יהיו משאלים על הפתחים.

ראב"ע: ושאלו - פועל 'כבד', כמו "שאלו ושאלו באבל" (שמואל ב, כ, יח). רד"ק: מהפעל 'הכבד', כמו "שאלו ושאלו באבל"; אמר: ינועו בניו ואילך ואילך לשאול פת לחם.

וְדָרְשׁוּ צורה נדירה של בניין פועל בקמץ חטוף (קטן). לא מדובר כאן בבניין פועל הסביל של פיעל אלא בסביל של הקל.

מסורה קטנה ונציה: לית חטף. וכן מסורה קטנה לניגוד

וְנוֹעַ בְּנוֹן שָׁלוֹ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֹמְתֵיהֶם

המילה וְדָרְשׁוּ בניקוד קמץ מופיעה פעמיים נוספות במקרא (דברים יט יח; ישעיה יט ג), אבל שם הוא קמץ רחב, וכאן הוא קמץ חטוף (קטן).

רש"י: משמע: מאת אחרים, שהרי נקוד חטוף קמץ.

רד"ק בספר השורשים: אות הדלת - ערך דרש

⁷ לא נתבאר מה אותו אדומי עשה, ואם או איך מתקשר לירבעם.

⁸ ויעמד שטן על-ישראל ויסת את-דויד למנות את-ישראל:

⁹ כנראה הוא המפרש הקראי שראב"ע מרבה להביא בפירושו לתורה ושם נקרא 'ישועה'.

דרש. דרש דרש משה (ויקרא י, טז), ודרשו מחרבותיהם. וכתב רבי יעקב בן אלעזר כי בספר הלאלי כתוב עליו לית כותיה חטף. וגם הנגיד ז"ל כתב שמצאו ברוב הספרים חטף.

ועתה יש להתפלא מאוד על רד"ק שמורה לקרוא בקמץ רחב אע"פ שמביא גם בפירושו את המסורה: ודרשו מחרבותיהם - ידרשו מזונם מחרבותיהם, כלומר, שיהיו בתייהם חרבות, ומתוכם ידרשו לבני אדם העוברים; כלומר: ינועו לשאול, וגם כשיהיו בחרבותיהם יצטרכו לשאול. ומלת ודרשו נקראת בקמץ רחב, כמו "ושמרו דרך ה'" (בר' יח, יט); כן קבלנו קריאתה. ובספר 'הללי' אשר בטוֹלִיטוֹלָא כתוב עליו במסרה: לית כותיה חטף; וכן כתב הנגיד, שמצא אותה כן במסרה שהיא חטף; ולקריאה הזאת תהיה המלה צווי, כמו "חֲרְבוּ מאד" (יר' ב, יב); "מִשְׁכוּ אותה" (יה' לב, כ)¹⁰. ולזאת הקריאה לא אמצא פירוש נכון; ואפשר לפרש המלה לזאת הקריאה כן: כי כשינועו בניו לשאול, אם יתמהו בני אדם עליהם, לרוב הממון שהיה לאבותיהם, תהיה תשובתם: ודרשו מחרבותיהם ותמצא מה קרה להם! כי מרוב חסרון שבו בתייהם חרבות.

גם המנחת שי אחרי שמעתיק את רד"ק מסיים שמצא גם במסורה שהוא חטף אבל מסכים לרד"ק.

גם תנ"ך קורן הוסיף געיא [שקיימת כמובן רק בדפוסים, רד"ק אינו אומר להוסיף געיא] בדלי"ת.

קריאה זו של רד"ק ומנחת שי תמוהה ביותר. ואין ללכת אחריה!

והלכה למעשה: וְדִרְשׁוּ: הדלי"ת בקמץ חטוף (קטן) והר"ש בשווא נח! כעדות הקדמונים בניגוד לרד"ק ולמנחת שי!

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): www.ladaat.net/gilionot.php

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: maanelashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺

¹⁰ בשתי המילים האלה חֲרְבוּ מִשְׁכוּ בכתר ארם צובה מנוקד בחטף קמץ להורות על קמץ חטוף (קטן).